УДК 341.217(3)+325.2
DOI https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.02.3.37

ДІЯЛЬНІСТЬ ІРЕНА З КООРДИНАЦІЇ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА З ПРОСУВАННЯ ВІДНОВЛЮВАНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ

Білоцький С.Д.,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри міжнародного права
Навчально-наукового Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
ORCID: 0000-0001-5904-9069

Білоцький С.Д. Діяльність ІРЕНА з координації міжнародного співробітництва з просування відновлюваних джерел енергії.

Статтю присвячено дослідженню діяльності Міжнародного агентства з відновлюваних джерел енергії (ІРЕНА) як ключового координатора міжнародного співробітництва у сфері просування відновлюваної енергетики. Актуальність теми зумовлена членством України в ІРЕНА та необхідністю виконання зобов'язань щодо декарбонізації економіки в контексті євроінтеграції. Метою статті є виявлення та правовий аналіз практичних механізмів підтримки відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) у діяльності ІРЕНА при взаємодії з іншими міжнародними суб'єктами.

Проаналізовано статутні положення організації, її робочі програми та еволюцію практичної діяльності від 2014 до 2025 року. Виокремлено три ключові напрями діяльності ІРЕНА на початковому етапі: керування знаннями та технічне співробітництво, надання консультацій та нарощування потенціалу, інновації та технології. Особливу увагу приділено сучасним формам партнерства, які суттєво розширилися і стали мультисуб'єктними.

Детально розглянуто приклади взаємодії ІРЕНА з органами системи ООН (Рамкова конвенція ООН про зміну клімату, Програма ООН з населених пунктів, Департамент оперативної підтримки ООН), регіональними організаціями (RCREEE, SIDS DOCK, SACREEE), банками розвитку (ЄБРР, Африканський банк розвитку, Міжамериканський банк розвитку) та приватними корпораціями (Eni, Snam).

Зроблено висновок, що ІРЕНА демонструє гнучкість сучасного міжнародного інституційного права, розширюючи свій вплив не через формальну зміну статуту, а шляхом укладення численних угод про співпрацю (меморандумів про взаєморозуміння, рамкових угод, партнерських угод). Агентство виступає своєрідним «інституційним вузлом», що поєднує зусилля держав, міжнародних організацій, фінансових установ, приватного сектору та наукової спільноти для досягнення цілей сталого енергетичного розвитку. Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів для вдосконалення участі України в діяльності ІРЕНА та імплементації найкращих практик просування ВДЕ.

Ключові слова: ІРЕНА, міжнародне право, відновлювані джерела енергії, міжнародне співробітництво, міжнародні організації, енергетичний перехід, декарбонізація, партнерства.

Bilotskyi S.D. IRENA's activities in coordinating international cooperation to promote renewable energy sources.

The article is devoted to the study of the activities of the International Renewable Energy Agency (IRENA) as a key coordinator of international cooperation in the field of renewable energy promotion. The relevance of the topic is determined by Ukraine's membership in IRENA and the need to fulfill decarbonization commitments in the context of European integration. The purpose of the article is to identify and provide a legal analysis of practical mechanisms for supporting renewable energy sources (RES) in IRENA's activities in cooperation with other international subjects.

The statutory provisions of the organization, its work programs, and the evolution of practical activities from 2014 to 2025 are analyzed. Three key areas of IRENA's activity at the initial stage are identified: knowledge management and technical cooperation, advisory services and capacity building, innovation and technology. Special attention is paid to modern forms of partnership, which have significantly expanded and become multi-actor.

Examples of IRENA's interaction with UN system bodies (UN Framework Convention on Climate Change, UN-Habitat, UN Department of Operational Support), regional organizations (RCREEE, SIDS DOCK, SACREEE), development banks (EBRD, African Development Bank, Inter-American Development Bank) and private corporations (Eni, Snam) are examined in detail.

It is concluded that IRENA demonstrates the flexibility of modern international institutional law, expanding its influence not through formal amendment of the statute, but through the conclusion of numerous cooperation agreements (memoranda of understanding, framework agreements, partnership agreements). The Agency acts as a kind of «institutional hub» that combines the efforts of states, international organizations, financial institutions, the private sector and the scientific community to achieve the goals of sustainable energy development. The practical significance of the study lies in the possibility of using its results to improve Ukraine's participation in IRENA's activities and implement best practices for promoting RES.

Key words: IRENA, renewable energy sources, international cooperation, international organizations, energy transition, decarbonization, partnerships, international law.

Постановка проблеми. Аналіз різноманітних правових аспектів діяльності міжнародного агентства з відновлюваних джерел енергії (ІРЕНА) є важливим напрямом розвитку української науки міжнародного права. Україна є як членом цієї міжнародної організації, так і має виконувати вимоги держави-кандидата до вступу у Європейський союз, які серед іншого, передбачають активну декарбонізацію економіки та енергетики. Тому вивчення різного роду практичних механізмів розвитку відновлюваних джерел енергії (ВДЕ), які запропонувала і просуває ІРЕНА є важливим і актуальним для нашої міжнародно-правової науки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Діяльність ІРЕНА є предметом кількох досліджень в українській міжнародно-правовій науці. Це, зокрема, дисертаційні дослідження роботи Я. Бенедик [1], Ю. Присяжнюка [2], М. Чіпко [3] та інших. Проте, дослідники зосереджувалися переважно на статутних аспектах її роботи не розглядаючи більш специфічних аспектів різного роду проектів спрямованих на практичне просування ВДЕ у світі запропонованих ІРЕНА.

Метою статті є виявлення та правовий аналіз практичних механізмів підтримки ВДЕ в діяльності ІРЕНА у співпраці з іншими міжнародними організаціями, приватним сектором та окремими державами.

Виклад основного матеріалу. Особливе місце серед міжнародних організацій, що займаються просуванням відновлюваних джерел енергії є ІРЕНА. Згідно свого статуту, підписаного у 2009 р. [4], а чинного від 2010 р. воно є міжурядовою організацією, членами якої можуть бути держави-члени ООН та регіональні організації економічної інтеграції (ст. VI). Кількість його учасників зросла з 85 в 2011 р. до 171 у – 2025 р., включаючи серед держав і Україну та єдину організацію – Європейський союз [5], що свідчить про велику практичну значущість цієї організації та зацікавленість світового співтовариства.

Відповідно до ст. II та III Статуту до цілей ІРЕНА відносяться сприяння поширенню, активному впровадженню та постійному використанню всіх видів відновлюваної енергії, отриманої на стійкій основі з ВДЕ.

Першочерговою метою ІРЕНА є прискорення темпів широкого та сталого використання відновлюваних джерел енергії у всьому світі. Завдання такого великого масштабу втілиться у низці конкретних заходів, зокрема: покращення політичних рамкових умов для відновлюваних джерел енергії шляхом цілеспрямованого політичного консультування; розвиток трансферту технологій та знань у сфері відновлюваних джерел енергії; сприяння нарощуванню потенціалу у сфері ВДЕ.

Згідно статуті ІРЕНА організація виступає «центр передового досвіду з питань технологій використання відновлюваної енергії та діючи як координатор й ініціатор, який забезпечує надання досвіду практичного застосування та рекомендацій, який підтримує в питаннях, що стосуються відновлюваної енергії, та який допомагає країнам отримувати користь з ефективного розвитку й передачі знань і технологій» (ст. IV), для чого, серед іншого, здійснює таку діяльність «користі своїх членів»:

- аналізує, контролює та систематизує поточну практику в галузі відновлюваної енергії, у тому числі інструменти політики, заходи заохочення, механізми інвестування, практичний досвід, наявні технології, убудовані системи та устаткування, а також фактори успіху-невдачі;
- ініціює обговорення та забезпечує взаємодію з іншими урядовими та неурядовими організаціями;
- надає рекомендації з вироблення політики своїм членам, беручи до уваги їхні відповідні потреби, а також заохочує міжнародні дискусії стосовно політики в галузі відновлюваної енергії та її рамкових умов;
- удосконалює доцільну передачу знань і технологій, а також сприяє розвиткові місцевих можливостей і компетенції в державах-членах;
- надає своїм членам консультації стосовно фінансування галузі ВДЕ та підтримує застосування пов'язаних із цим механізмів;

- заохочує й підтримує науково-дослідну роботу, у тому числі із соціально-економічних питань, та сприяє розвиткові дослідних мереж, спільній науково-дослідній роботі, розробці й застосуванню технологій;
- надає інформацію про розробку й застосування національних і міжнародних технічних стандартів ВДЕ, тощо (ст. IV Статуту ІРЕНА).

Крім того, поточна робота Агентства здійснюється на основі щорічних Робочих програм (зараз діє Робоча програма на 2026/7 рік прийнята в січні 2026 р. [6]). Також, ІРЕНА наділена правом крім Робочих програм здійснювати проєкти, які ініціюють та фінансують держави-члени, але при цьому Агентство надаватиме на них не матеріальні ресурси (ст. V).

Як зазначає Ю. Присяжнюк «одним із основних завдань Агентства є стимулювання міжнародного співробітництва з використання відновлювальних джерел енергії. Агенція підтримує діалог між урядами, промисловістю, академічними та науковими установами, а також громадськістю з метою обміну досвідом і передання знань. IRENA організовує конференції, семінари та робочі групи для спільного вирішення проблем і пошуку інноваційних рішень у сфері відновлювальної енергетики» [2, с. 74].

Варто відзначити, що свою практичну діяльність ІРЕНА розпочинала не одразу активно і багатомірно. Так, станом на 2014 рік в рамках прийнятих робочих програм ІРЕНА здійснювала свою діяльність за такими напрямками:

Керування знаннями та технічним співробітництвом. За участі ІРЕНА створювалися бази знань, заохочувалося регіональне співробітництво, започатковувалися платформи для зацікавлених сторін в сфері ВДЕ, заохочувалася глобальна співпраця з розробки нових технологій. Зокрема, було створено проект «Глобальний атлас для сонячної та вітрової енергії», з метою сприяти вибору оптимального розташування сонячних та вітрових станцій та «Оцінку готовності відновлюваних джерел» задля цілісної оцінки умов для розгортання ВДЕ у конкретній країні. Програма була розрахована на глобальне застосування, але тоді, практично застосовувалася лише в країнах, що розвиваються (Сенегал, Мозамбік), показавши їм привабливі сторони розвитку відновлюваної енергетики (електрифікація сільських районів, реалізація програм підтримки ВДЕ, розширення електричної мережі, створення стійких бізнес-моделей для автономного опалення, розвитку виробництва біопалива) [7-8].

2. Надання консультацій та нарощування потенціалу. ІРЕНА мала на меті зміцнити здатність країн до розробки та здійснення належної політики щодо ВДЕ та отримання підтримки від фінансових структур, а також створення людського та інституційного потенціалу, необхідного для швидкого розгортання відновлюваних джерел енергії. Було запроваджено три проекти: Нарощування потенціалу (створення стипендіальної програми та програми підготовки відповідних кадрів) [9], Консультування з питань політики (сприяння створенню робочих місць у сфері ВДЕ, залучення відповідних бізнес структур до таких процесів) [10] та Фонд розвитку Абу-Дабі (з метою фінансової підтримки проектів) [11].

3. Інновації та технології. Тут Агентство на виконання ст. II Статуту працює над створенням основи для розробки та впровадження технологій конкурентоспроможних ВДЕ на ринку. Цей напрямок дає консультативну допомогу іншим двом. Програма складається з двох компонентів: Надання допомоги урядам, на їхнє прохання, в енергетичному плануванні для більш ефективної та дієвої технології використання ВДЕ та інноваційних стратегій; Сприяння глибшому розумінню витрат та їх скороченню за рахунок розвитку технологій та ринку для прискорення розгортання ВДЕ [12].

В той же час, станом на 2025 рік практичні напрями діяльності ІРЕНА суттєво розширилися, та поєдналися з іншими міжнародними об'єднаннями. Поточні механізми партнерства значно розширилися і стали багатоманітними і мультисуб'єктними.

Зараз, ІРЕНА здійснює на практиці партнерства у формі: 1. Багатостороннього партнерства – ініціатив; 2. Багатостороннього партнерства – платформ співробітництва; 3. Двостороннього партнерства з іншими міжнародними організаціями чи приватним сектором. Крім того є формами співпраці з підтримки ВДЕ: 4. Рамкові угоди про партнерства та 5. Безпосереднє співробітництво з окремими країнами [13].

Згідно з офіційними даними, ІРЕНА співпрацює з понад 70 організаціями. Правовою основою для таких партнерств є ст. XIV Статут ІРЕНА, яка уповноважує Раду за схваленням Асамблеї укладати угоди з ООН та іншими організаціями, чия діяльність пов'язана з мандатом Агентства.

З органів і організацій системи ООН укладено договори з Продовольчою і сільськогосподарською організацією ООН (січень 2021 р.), Організацією ООН з промислового розвитку (2022 р.), Управлінням Верховного комісара ООН у справах біженців (2019 р.), Міжнародною організацією цивільної авіації (2024 р.) та іншими. Зокрема, в серпні 2019 р. ІРЕНА уклала меморандум про взаєморозуміння з Секретаріатом Рамкової конвенції ООН по змінам клімату. Організації домовилися активізувати обмін знаннями про енергетичний перехід, більш тісно співпрацювати на експертних

нарадах, нарощувати потенціал для просування ВДЕ та проводити спільні інформаційно-просвітницькі заходи [14]. В лютому 2020 р IPEHA уклала аналогічний меморандум з Програмою ООН щодо населених пунктів (Хабітат) про співпрацю у сфері сталої енергетики у контексті міського розвитку. Співпраця, обумовлена в меморандумі, включає, серед іншого, обмін відповідною інформацією, досвідом та думками для реалізації потенційної синергії, розширення суспільного діалогу та реалізації спільних позицій [15]. У червні 2021 р. між Департаментом оперативної підтримки ООН та IPEHA було укладено Меморандум про взаєморозуміння з метою розширення використання ВДЕ в миротворчих місіях. Відповідно до угоди, IPEHA та ООН будуть шукати можливості для співпраці з країнами, що приймають миротворчі операції ООН, з метою виявлення політичних, нормативних та технічних заходів, які б сприяли збільшенню частки відновлюваної енергії в цих країнах. Крім того, IPEHA надаватиме ООН допомогу у зміцненні виробництва відновлюваної енергії у цих регіонах шляхом заохочення інвестицій приватного сектору [16].

Співпрацює IPEHA і з регіональними міжнародними організаціями. Так, у 2015 р. IPEHA було підписано меморандум про взаєморозуміння з Регіональним центр відновлюваної енергії та енергоефективності (RCREEE) країн MENA, який було продовжено у 2021 р. IPEHA і RECREEE стали стратегічними партнерами, які тісно співпрацюють у рамках численних спільних ініціатив, насамперед у рамках Панарабської ініціативи з чистої енергії (PACE), яка визначила низку заходів щодо збільшення інвестицій у ВДЕ в регіоні. Організації співпрацюють у рамках регіональних діалогів та ініціатив, спрямованих на вирішення проблем, задоволення потреб та використання можливостей переходу до ВДЕ у країнах Близького Сходу та Північної Африки. Відбуватиметься обмінюватимуться знаннями та співпраця у нарощуванні потенціалу в країнах Близького Сходу та Північної Африки, зокрема через створення сприятливої політичної та нормативно-правової бази, яка може прискорити впровадження ВДЕ [17].

В листопаді 2020 р. IPEHA та Організація зі сталої енергетики та кліматичної стійкості малих острівних держав, що розвиваються (SIDS DOCK), підписали Меморандум про взаєморозуміння для посилення спільних дій, спрямованих на прискорення впровадження рішень в галузі відновлення та підтримку кліматичної стійкості в малих острівних державах, що розвиваються. Відповідно до угоди, організації спільно розроблятимуть політичні рамки, обмінюватимуться знаннями, займатимуться нарощуванням потенціалу, сприянням реалізації проектів та їх фінансуванням, а також сприятимуть співпраці між країнами, що розвиваються. Пріоритетним напрямом співпраці є вивчення та виявлення потенціалу морської енергетики, і будуть зроблені кроки щодо нарощування потенціалу та обміну знаннями в галузі океанічних технологій. В рамках реалізації меморандуму сторони: сприятимуть обміну знаннями за допомогою розробки баз даних та платформ для обміну знаннями; надаватимуть підтримки у проведенні оцінок, розробці планів та реалізації національної та регіональної енергетичної політики; SIDS DOCK підтримуватиме ініціативу IPEHA щодо створення маяків на малих острівних державах, що розвиваються та ініціативи Глобального геотермального альянсу (GGA); підтримуватимуть створення Фонду фінансування сталої енергетики в рамках Відкритої мережі жінок-власників малих острівних держав, що розвиваються (IWON), тощо. Угода також передбачає співпрацю сторін з метою зміцнення професійного потенціалу регіональних енергетичних центрів малих острівних держав, що розвиваються, та обміну знаннями про впровадження ВДЕ в цих державах [18].

В лютому 2021 р. IPEHA підписала Меморандум про взаєморозуміння з Центром відновлюваної енергії та енергоефективності Співтовариства розвитку Південної Африки (SADC) (SACREEE) для спільної роботи з прискорення впровадження рішень в галузі відновлюваної енергії, включаючи Південну Африку. Обидві організації також співпрацюватимуть у розробці політики, програмах нарощування потенціалу та регіональних заходах, спрямованих на залучення інвестицій у регіон. Нарощуючи потенціал у регіоні САДК, IPEHA та SACREEE прагнуть прискорити впровадження ВДЕ та забезпечити загальний доступ до енергії шляхом створення більш сприятливих умов для інвестицій у відновлювану енергетику. Обидві організації проводитимуть спільну діяльність у рамках Африканського коридору чистої енергії (ACEC) в галузях оцінки відновлюваних джерел енергії, довгострокового планування, а також інвестицій, політики, нормативно-правової бази та інституційних рамок. Реалізація заходів у рамках ACEC надає всеосяжну можливість уникнути викидів парникових газів відповідно до цілей Паризької угоди. IPEHA і SACREEE також співпрацюватимуть для прискорення інвестицій у відновлювану енергетику через реалізацію «Південноафриканського інвестиційного форуму», який полегшить доступ до сталого фінансування в регіоні. Форум є частиною вкладу IPEHA у Кліматичну інвестиційну платформу, покликану просувати проекти в галузі стійкої енергетики до інвестиційної зрілості та полегшувати їм доступ до фінансування. Ключові заходи форуму включають встановлення контактів між проектами, розробниками проектів і потенційними фінансистами та інвесторами [19].

Особливою формою співпраці IPENA з регіональним організаціями, є співпраця з міжнародними фінансовими інституціями та банками розвитку, наприклад, у 2020 р. було підписано меморандум про взаєморозуміння Фондом розвитку КАРІКОМ (CDF) для підтримки переходу з залежності від викопного палива до більш стійкої та низьковуглецевої моделі економічного розвитку в малих острівних країнах Карибського басейну [20], у 2021 р. укладено договір з Міжамериканським банком розвитку (IDB) та Азійським банком інфраструктурних інвестицій (AIIB), у 2022 р. – Фондом міжнародного розвитку ОПЕК, Центральноамериканським банком економічної інтеграції (CABEI) та іншими. Зокрема, в січні 2020 р. IPENA та Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) підписали Меморандум про взаєморозуміння, що дозволяє організаціям зміцнити свої відносини та прискорити зусилля щодо швидкого збільшення частки ВДЕ в країнах діяльності ЄБРР, що допоможе мінімізувати вплив на клімат та більш стійко використовувати ресурси. Сторони домовилися як про більш тісне співробітництво у розробці та наданні технічної допомоги для підтримки подальшого зростання відновлюваної енергетики, так і про формування портфеля перспективних проектів у галузі ВДЕ, які можуть фінансуватись ЄБРР, а також іншими фінансовими партнерами [21]. У грудні 2020 р. було укладено Декларацію про наміри між IPENA і Африканським банком розвитку (AfDB), в рамках якої сторони домовилися про тісне співробітництво для просування енергетичного переходу на континенті за допомогою спільних ініціатив, які підтримують інвестиції в низьковуглецеві енергетичні проекти. Обидві організації підтвердили своє бажання співпрацювати у підтримці енергетичного переходу континенту в рамках ряду заходів. До них належать спільна організація інвестиційних форумів у галузі ВДЕ в рамках вкладу IPENA у Кліматичну інвестиційну платформу, а також співробітництва у проведенні щорічного Африканського інвестиційного форуму Банку. Крім того, особливу увагу буде приділено конкретній підтримці підвищення ролі ВДЕ у реалізації національних вкладів у цілі сталого розвитку. У декларації також передбачено співпрацю в рамках ініціативи Африканського банку розвитку «Від пустелі до енергетики», метою якої є мобілізація державного та приватного фінансування для встановлення сонячних електростанцій потужністю 10 ГВт до 2025 року в 11 країнах регіону Сахеля на африканському континенті [22].

Заради консолідації фінансування протидії змінам клімату за участю багатьох зацікавлених сторін IPENA було започатковано спеціальну платформу – Платформу фінансування прискорення енергетичного переходу (ETAF). Це інклюзивна багатостороння платформа кліматичного фінансування, керована IPENA, для просування глобального енергетичного переходу в країнах, що розвиваються. В рамках ETAF об'єдналися 14 організацій, таких як Фонд розвитку Абу-Дабі, Азіатський банк інфраструктурних інвестицій, Фонд ОПЕК для міжнародного розвитку, Група Ісламського банку розвитку, Ісламська корпорація страхування інвестицій та експортного кредитування (ICIEC), ЄБРР, Міжнародна фінансова корпорація, Багатостороннє агентство з гарантій інвестицій (MIGA), тощо. ETAF сприяє розміщенню капіталу для фінансування середньо- та великомасштабних, здійсненних проектів у галузі відновлюваної енергетики з метою досягнення адаптивного та сталого енергетичного переходу, а також посилення економічного та соціального впливу в країнах, що розвиваються. Платформа підтримує реалізацію амбітних національних визначених вкладів для досягнення цілей Паризької угоди щодо змін клімату. ETAF також сприяє досягненню цілей сталого розвитку ООН (ЦУР), одночасно підтримуючи стратегічні національні цілі, такі як доступ до енергії та енергетична безпека, диверсифікація економіки та сталий розвиток. Платформа мобілізувала понад 4 мільярди доларів США у вигляді обіцянок прискорити енергетичний перехід до 2030 року через стратегічне партнерство з провідними організаціями, які займаються фінансуванням та зниженням ризиків у сфері відновлюваної енергетики. Використовуючи можливості IPENA щодо організації заходів, ETAF виявляє проекти в галузі відновлюваної енергетики в країнах-членах та пов'язує їх із рішеннями щодо зниження ризиків та фінансування, що надаються її партнерами [23].

В рамках роботи з приватним сектором IPENA в 2020 р. розробила Керівні принципи взаємодії з приватним сектором у рамках спільної діяльності. Ці Керівні принципи покликані сприяти співпраці з приватним сектором для підтримки досягнення мандата, цілей та завдань IPENA, зберігаючи при цьому принциповий підхід, який керує ризиками та забезпечує неупередженість, цілісність та незалежність IPENA. Реалізація Керівних принципів буде здійснюватися відповідно до Статуту IPENA та застосовних положень, правил та політики. Керівні принципи передбачають процес перевірки та критерії, які IRENA враховуватиме при здійсненні співпраці з відповідними організаціями приватного сектору. Відібрані приватні компанії мають можливість працювати з метою сприяти широкому та стійкому використанню всіх форм відновлюваної енергії [24].

З приватних корпорацій IPENA у вересні 2021 року угода про партнерство з італійською нафтовою компанією Eni SpA Особлива мета партнерства – прискорити розвиток ВДЕ у регіонах, де цілі декарбонізації тісно збігаються з метою забезпечення доступу до енергії, особливо в Африці. Хоча за останні два десятиліття регіон залучив лише 2% світових інвестицій у відновлювану енергети-

ку, можливості, які вона надає, є величезними. Наприклад, біопаливо в Африці має величезний нерозкритий потенціал. Як показано в доповіді IPEHA World Energy Transitions Outlook, біопаливо є основним компонентом декарбонізації автомобільного транспорту, судноплавства та авіації. З цієї причини Eni та IPEHA спільно розробили ініціативу щодо нарощування потенціалу національних установ, які беруть участь у ланцюжку створення вартості біопалива в Африці, з метою зміцнення їх компетенцій та навичок. Це масштабна та інтенсивна програма, в якій взяли участь різні африканські країни у період з 2022 по 2024 рр. [25]

У вересні 2021 р. між компаніє Snam – найбільшим в Європі оператором енергетичної інфраструктури та IPEHA укладено Партнерську угоду, спрямовану на розвиток водневої енергетики на основі ВДЕ («зелений водень») для підтримки енергетичного переходу в усьому світі. Сторони співпрацюватимуть у вивченні та, можливо, реалізації спільно з іншими партнерами пілотних проектів із виробництва ВДЕ, транспортування та розподілу «зеленого» водню з метою розробки відтворюваних бізнес-моделей. У рамках нової співпраці Snam та IPEHA заохочуватимуть державно-приватне партнерство для зростання попиту на водень у промислових масштабах, а також просуватимуть науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, спрямовані на зниження витрат та підтримку розвитку технологій. Партнерство спиратиметься на досвід Snam як оператора мережевої інфраструктури, додатково посилений її частками в італійській компанії Industrie De Nora та британській ITM Power, обидві з яких є провідними компаніями в галузі водню, і зокрема у виробництві електролізерів. Партнерство також буде зміцнене роллю та вкладом Snam в ініціативу Green Hydrogen Catapult. Партнерство підпорядковуватиметься будь-яким можливим зобов'язуючим угодам, які будуть укладені між сторонами надалі відповідно до всіх застосовних законів та нормативних актів [26].

Розглядаючи рамкові угоди про партнерства варто відзначити, що вони створені з метою сприяти діалогу між учасниками процесу та діям за участю багатьох зацікавлених сторін на підтримку енергетичних перетворень – головно енергетичного переходу. У цьому контексті рамкові угоди про покликані сприяти взаємодії між учасниками та обміну знаннями щодо ключових аспектів енергетичного переходу. Вони також є багатосторонніми платформами для співпраці та скоординованих дій, об'єднуючи державних, приватних, міжурядових та неурядових організацій для підтримки та прискорення глобальної енергетичної трансформації. Як зазначають в IPEHA, пріоритети кожної з рамкових угод визначаються учасниками, які також виступають як співкоординатори, що спрямовують діяльність у рамках кожної рамки [27].

Стандартні умови роботи рамкових угод про партнерства передбачають, що вони відкриті для всіх членів IPEHA та держав-кандидатів. До участі також запрошують представників приватного сектору, асоціацій, дослідницьких спільнот, міжнародних міжурядових та неурядових організацій, а також інші учасники цієї тематичної галузі роботи. Координаторами рамкових угод про партнерства виступають держави-члени IPEHA (наприклад, Мексика і Італія виступають співкоординаторми Рамкової угоди з критично важливих матеріалів), які координують обговорення в рамках спільної роботи і можуть обіймати цю посаду протягом одного року з можливістю продовження на один рік. Координатор звітує перед однією Радою IPEHA, щоб інформувати членів організації про прогрес, досягнутий у реалізації їхнього робочого плану. Такі звіти можуть бути присвячені виявленому досвіду та передовим практикам, рекомендаціям з конкретних тематичних сфер роботи, областям досліджень, технічним звітам тощо [27].

В рамках роботи рамкових угод про партнерства може бути сформована група основних учасників для проведення поглиблених дискусій з конкретних тем. За запитом інших членів IPEHA через запит до Секретаріату, вони можуть залучатися до роботи в групі. При необхідності, в рамках роботи Асамблеї IPEHA можуть проводитися наради високого рівня в рамках Рамкової програми співробітництва [27].

Зараз у IPEHA існує дев'ять рамкових угод про партнерства (РУП), наприклад, РУП по досягненню високих часток відновлюваних джерел енергії, РУП в галузі гідроенергетики, РУП зі справедливого та інклюзивного енергетичного переходу, РУП в галузі океанічної енергетики/морських відновлюваних джерел енергії, РУП щодо сприяння реалізації проектів з метою підтримки практичного переходу до енергетики та інші.

К приклад, можна розглянути РУП по екологічно чистому водню, що є ефективним інструментом для діалогу, взаємодії та скоординованих дій з метою прискорення розробки та впровадження екологічно чистого водню та його похідних у рамках глобальної трансформації в галузі ВДЕ. РУП використовує результати роботи Агентства в галузі екологічно чистого водню, знання та досвід, накопичені членами IPEHA, а також переваги, які можуть бути отримані завдяки ширшій глобальній співпраці з іншими організаціями. Воднева рада та Міжнародне партнерство з паливних елементів та водню в економіці брали участь у другій зустрічі РУП. Протягом 2021 р. робота буде зосереджена

на аспектах інфраструктури, інвестицій та сертифікації, необхідних для забезпечення глобальної торгівлі воднем, та, у ширшому розумінні, на заходах, необхідних для досягнення великомасштабного впровадження. Учасники обрали Європейську комісію та Марокко як співкоординаторів [28].

Також ІРЕНА здійснює співпрацю з неурядовими організаціями в рамках підтримки ВДЕ і енергетичного переходу. Так, в грудні 2020 р. було підписано Меморандум про взаєморозуміння з Ocean Energy Europe (OEE). Партнерство поглибить існуючу співпрацю для прискорення комерціалізації технологій використання енергії океану шляхом просування правильних політичних стимулів та інноваційних бізнес-моделей у Європі та в усьому світі. Енергія океану може не тільки сприяти декарбонізації виробництва електроенергії, забезпечувати доступне та надійне електропостачання, допомагати країнам виконувати зобов'язання Паризької угоди та вносити внесок у глобальні заходи щодо боротьби зі зміною клімату. Тісна співпраця з OEE у рамках таких платформ, як Рамкова програма співпраці ІРЕНА та Коаліція дій, абсолютно необхідна для обміну знаннями з промисловістю та забезпечення широкого впровадження відновлюваних джерел енергії з океанів та шельфу в майбутньому [29].

Також в лютому 2021 р. ІРЕНА підписала угоду про партнерство з Міжнародною асоціацією гідроенергетики (ІНА). Угода визначає загальні цілі організацій щодо прискорення розвитку, фінансування та впровадження стійкої гідроенергетики. Це буде включати майбутні політичні та ринкові ініціативи, спрямовані на більш ефективну підтримку гідроенергетики щодо екологічно чистих послуг зі зберігання енергії та забезпечення гнучкості енергосистеми. Співробітництво сприятиме діалогу між державним та приватним секторами, зміцненню міжнародного співробітництва та просуванню стійкої гідроенергетики через розвиток та поширення знань. Крім того, в рамках угоди ІРЕНА приєдналася до нового Міжнародного форуму ІНА з гідроакумулюючих електростанцій і відіграє в ньому провідну роль. Створений у партнерстві з Міністерством енергетики США, цей форум є ініційованою урядами багатосторонньою платформою, метою якої є формування та посилення ролі гідроакумулюючих електростанцій у майбутніх енергетичних системах. Своєю чергою ІНА передала досвід здобутий в рамках фінансованої ЄС ініціативи XFLEX HYDRO – що, покликана продемонструвати, як інноваційні, гнучкі гідроенергетичні технології можуть допомогти країнам досягти цілей зі скорочення викидів вуглецю та підтримати відновлювані джерела енергії зі змінним виробленням [30].

Висновки. Отже, проведене дослідження показує розгалужені механізми співпраці ІРЕНА з міжнародними організаціями і приватним сектором, спрямований на просування ВДЕ у світі, на фінансування процесів енергетичного переходу. Аналіз діяльності ІРЕНА засвідчує, що статутна правосуб'єктність міжнародної організації, закріплена у ст. XIV Статуту, є лише базисом для її подальшого розвитку. Практика ІРЕНА демонструє, як міжнародна організація розширює свій інституційний вплив не через формальну зміну статуту, а шляхом укладення численних угод про співпрацю (меморандумів про взаєморозуміння, рамкових угод, партнерських угод). Це свідчить про гнучкість сучасного міжнародного інституційного права та здатність міжурядових організацій адаптуватися до нових глобальних викликів, зокрема у сфері енергетичного переходу. Агентство виступає своєрідним «інституційним вузлом», що поєднує зусилля держав, міжнародних організацій, фінансових установ, приватного сектору та наукової спільноти для досягнення спільної мети сталого енергетичного майбутнього.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бенедик Я.С. Організаційно-правовий механізм міжнародного співробітництва у сфері використання відновлюваних джерел енергії. Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11. Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: 2016. 258 с.
2. Присяжнюк Ю.Ю. Правовий статус Міжнародного агентства з відновлювальних джерел енергії. Дис. ... доктора філософії за спеціальністю 293 – Міжнародне право. Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 2023. 219 с.
3. Чіпко М.В. Міжнародно-правове регулювання співробітництва держав у сфері використання відновлюваної енергетики. Дис. ... канд. юрид. наук : Нац. ун-т «Одеська юридична академія». 2017. 237 с.
4. Статут Міжнародного агентства з відновлювальних джерел енергії (IRENA) (2009 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_j02#Text.
5. IRENA Membership. URL: https://www.irena.org/About/Membership.
6. A/16/5. IRENA Sixteenth session of the Assembly Abu Dhabi, 11-12 January 2026. Report of the Director-General Proposed Work Programme and Budget for 2026-2027. URL: https://www.irena.org/-/media/Files/IRENA/Remember/Assembly/Sixteenth-session-of-the-Assembly/A_16_5_Report-of-the-Director-General---Proposed-Work-Programme-and-Budget-for-2026-2027.pdf.

7. IRENA. Renewables Readiness Assessments. URL: https://web.archive.org/web/20121219112523/http://www.irena.org/menu/index.aspx?mnu=Subcat&PriMenuID=35&CatID=109&SubcatID=164.
8. IRENA. Global Atlas for Solar and Wind Energy. URL: https://web.archive.org/web/20130325173708/http://www.irena.org/menu/index.aspx?mnu=Subcat&PriMenuID=35&CatID=109&SubcatID=163.
9. IRENA. Capacity Building. URL: https://web.archive.org/web/20130325185150/http://www.irena.org/menu/index.aspx?mnu=Subcat&PriMenuID=35&CatID=110&SubcatID=156.
10. IRENA. Strategic framework for RE capacity building. URL: https://web.archive.org/web/20130325182154/http://www.irena.org/menu/index.aspx?mnu=Subcat&PriMenuID=35&CatID=110&SubcatID=156&RefID=156&SubID=160&MenuType=Q.
11. IRENA Activities. URL: https://web.archive.org/web/20130325230729/http://www.irena.org/menu/index.aspx?mnu=Pri&PriMenuID=35.
12. IRENA Innovation and Technology Centre. URL: https://web.archive.org/web/20130325231651/http://www.irena.org/menu/index.aspx?mnu=cat&PriMenuID=35&CatID=112.
13. IRENA Country engagement. URL: https://www.irena.org/Energy-Transition/Country-engagement.
14. IRENA and UN Climate Change Join Forces to Accelerate Renewables as Climate Solution. August 2019. URL: https://unfccc.int/news/irena-and-un-climate-change-join-forces-to-accelerate-renewables-as-climate-solution.
15. IRENA and UN-Habitat Join Efforts to Accelerate Global Energy Transition in Cities. 12 February 2020. URL: https://www.irena.org/News/pressreleases/2020/Feb/IRENA-and-UN-Habitat-Join-Efforts-to-Accelerate-Global-Energy-Transition-in-Cities.
16. IRENA and the UN Agree to Advance Renewables in Peacekeeping Operations. 15 June 2021. URL: https://www.irena.org/News/pressreleases/2021/Jun/IRENA-and-the-UN-Agree-to-Advance-Renewables-in-Peacekeeping-Operations.
17. IRENA and RCREEE Strengthen Energy Transition Collaboration in MENA Region. 8 June 2022. URL: https://www.irena.org/News/pressreleases/2022/Jun/IRENA-and-RCREEE-Strengthen-Energy-Transition-Collaboration-in-MENA-Region.
18. IRENA and SIDS DOCK Sign Agreement to Reinforce Small Island Climate Resilience. 8 November 2020. URL: https://www.irena.org/News/pressreleases/2020/Nov/IRENA-and-SIDS-DOCK-Sign-Agreement-to-Reinforce-Small-Island-Climate-Resilience.
19. Energy Transformation in Southern Africa Boosted by New IRENA Agreement with SACREEE. 2 February 2021. URL: https://www.irena.org/News/pressreleases/2021/Jan/Energy-Transformation-in-Southern-Africa-Boosted-by-New-IRENA-Agreement-with-SACREEE.
20. CDF and IRENA Collaborate to Boost Low-Carbon Investments in the Caribbean. 1 October 2020. URL: https://www.irena.org/News/pressreleases/2020/Oct/CDF-and-IRENA-Collaborate-to-Boost-Low-Carbon-Investments-in-the-Caribbean.
21. IRENA and EBRD Sign an Agreement to Strenghten Cooperation. 12 January 2020. URL: https://www.irena.org/News/articles/2020/Jan/IRENA-and-EBRD-Sign-an-Agreement-to-Strenghten-Cooperation.
22. IRENA and African Development Bank Partner to Scale up Renewables Investments in Africa. 9 December 2020. URL: https://www.irena.org/news/pressreleases/2020/Dec/IRENA-and-African-Development-Bank-Partner-to-Scale-up-Renewables-Investments-in-Africa.
23. ETAF. Energy Transition Accelerator Financing Platform. URL: https://www.irena.org/Energy-Transition/Partnerships/ETAF.
24. Guiding Principles for Engaging in Co-operation Activities with the Private Sector. URL: https://www.irena.org/-/media/Files/IRENA/Agency/Articles/2020/Jul/Guiding-Principles-for-Engaging-in-Cooperation-Activities-with-the-Private-Sectorv122020.pdf?la=en&hash=022DA3878564A2ECD4997E0CFF0AA6EB98A12B92.
25. IRENA. Guidelines for co-operation with the private sector. URL: https://www.irena.org/Energy-Transition/Partnerships/Private-sector-partnerships.
26. Snam and IRENA to Collaborate on the Development of Green Hydrogen Worldwide. 29 September 2021. URL: https://www.irena.org/News/pressreleases/2021/Sep/Snam-and-IRENA-to-Collaborate-on-the-Development-of-Green-Hydrogen-Initiatives-Worldwide.
27. IRENA. Critical materials. The Collaborative Framework. URL: https://www.irena.org/How-we-work/Collaborative-frameworks/Critical-materials.
28. IRENA. Collaborative Framework on Green Hydrogen. URL: https://www.irena.org/How-we-work/Collaborative-frameworks/Green-Hydrogen.

29. IRENA and Ocean Energy Europe Partner to Drive Ocean Energy Industry. 1 December 2020. URL: https://www.irena.org/news/pressreleases/2020/Dec/IRENA-and-Ocean-Energy-Europe-Partner-to-Drive-Ocean-Energy-Industry.
30. IRENA and IHA Forge Partnership to Advance Sustainable Hydropower. 3 February 2021. URL: https://www.irena.org/news/pressreleases/2021/Feb/IRENA-and-IHA-Forge-Partnership-to-Advance-Sustainable-Hydropower.

Дата першого надходження рукопису до видання: 1.03.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.03.2026
Дата публікації: 3.04.2026

© Білоцький С.Д., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0